

HAYDN, Armida – Eszterháza

2025.09.02., Forumopera – Maurice Salles

<https://www.forumopera.com/spectacle/haydn-armida-esterhaza/>

A visszatérés páratlan íze!

Idén augusztus 29-én a magyar területen fekvő fertődi Esterházy kastélyban a Haydneum Alapítvány – a Magyar Régizenei Központ – bemutatta Haydn utolsó előtti operája, az *Armida* hangversenyváltozatát, az utolsót, amelyet a zeneszerző a hercegi család vidéki birtokán alkotott, ahol közel harminc esztendeig volt alkalmazásban. Ismeretes, hogy a család egyik tagja szerette az olasz opera- és bábelőadásokat, és e szenvedélye kedvéért két színházat is építtetett, sőt újjá is építtette azokat a főudvar két oldalán. Az idők pusztítása és a történelem viszontagságai nem kímélték őket, és noha a másodikat részben helyreállították, az elsőből semmi nem maradt fenn az eltűnése fölötti szánakozáson kívül.

A hallgatóság így csak a kastély első emeletének közepén található, szintén alaposan felújított Apolló-teremben és az azt megelőző, ma Haydn-teremként ismert szalonban foglalhatott helyet, az épülettel kortárs stílusú, XVI. Lajos korát idéző medalionos fotelekben. A helyszínre Mária Terézia császárné – a fent említett uralkodó anyósa – is ellátogatott. A hercegi családnak szánt székek az Apolló-terem első sorában helyezkednek el, és még a család távollétében is üresen maradnak. Ez régimódi etikettnek tűnhet, de mindenekelőtt a jelenlegi családfő azon akaratát tükrözi, hogy amikor egészsége engedi, rendelkezésre állhasson: folytathassa a hagyományt és követhesse az elfeledett zenei kincsek újrafelfedezését, hiszen ez a Magyar Régizenei Központ fő célkitűzése.

A fesztivál távolról sem a múltba révedés olvasztótégelye. Az igazi szándék kettős: feleleveníteni a feledésbe merült forrásokat és újjáteremteni az Európán belüli zenei eszmecserék kohóját, amely éppen ezen a területen működött a XVIII. században. Erről tanúskodik a Harmadik Eszterháza Fesztivál programja is: természetesen Haydn áll az élen, de nyilván jelen van Mozart, Schubert, Carl Philip Emmanuel Bach, Beethoven, Graun, Antonio Rosetti és Josef Antonin Stepan is, továbbá közreműködik Andreas Staier, Vittorio Ghielmi és Attilio Cremonisi, hogy csak a legismertebb szólistákat említsük, valamint az *Suonar parlante* és az *Orfeo zenekar*. A program itt megtekinthető: www.haydneum.com

Augusztus 29-én ez utóbbi együttes lépett színre **Vashegyi György** vezetésével, aki egyben a Magyar Régizenei Központ művészeti vezetője is. Enyhe kifejezés, ha azt mondjuk, hogy már a kezdetektől fogva „megbűvölt” minket, amiképpen az idomár leigazza és önnön tekintélye alá vonja a kiszemelt állatot. Gesztusaiban semmi brutalitás, hangsúlyozás vagy ihletett mimika: állandó, tűpontos jelzései viszont az Orfeo Zenekar művészeiből olyan hangzöngét csaltak elő, amelyet a terem visszhangzó akusztikája még áthatóbbá tett. Ebben az kivitelben Haydn zenéje már nem csupán az a „szép” zene, amelyet az ember úgymond szívesen hallgat, hanem izmos, lüktető, fület betöltő diskurzus: remek rézfúvósokkal,

morajló vonósokkal, meglepő és szenzációs ütőhangszerekkel; merészen sugárzó életerő, amelynek dallamvilága és hangszeres ötletei kétségkívül megihlették Mozartot, miközben a határozott artikuláció győzelemre áll a tespedt librettóval folytatott küzdelemben. Elbűvöl a báj, áthat az erő és ámulatba ejt a hajlékonyság, a kitartott vonalvezetés és a pontos hangsúlyok színeket sziporkáztató kombinációja. Igazi bravúr ez, miközben a cselekmény akadozik, és aztán annyira magával ragad bennünket, hogy a végén felsóhajtunk: oly szívesen meghallgatnánk még egyszer ezt az *Armidát* ugyanilyen körülmények között. Izgatottan várjuk, mikor kerül rádióadásba, hiszen lemez készítése sajnos nem szerepel a tervek között.

© Haydneum / Pilvax Films

Ihletett karmester, kiváló zenészek, a helyzet magaslatán álló szólisták: semmi sem csorbíthatta a teljes sikert. Clotarco mellékszereplő, lovag a frank seregben, akit Ubaldo, Rinaldo barátja utasít, hogy fedezze fel a terep egy részét. A fiatal, francia származású tenorista, Léo Guillou-Keredan kellemes hangszínével higgadtan, de meggyőző módon fejezi ki az ismeretlen táj lappangó veszélyeire kezdetben érzékenyen reagáló karakter zaklatottságát, mielőtt tovább folytatná küldetését. Idreno ördögi terve szerint, amiképpen Armida elcsábította Rinaldót, ugyanúgy kell cselekednie Zelmirának is Clotarcóval. A lány azonban fellázad, és mivel a parancsnoka nem tiszteli őt, a fiatalember segítségére siet, aki teljesen elbűvöli. Cavalli velencei operája komikus nőalakjának valószínű, de már elhalványult és elvetélt visszhangjaként Zelmira nagyon eleven, ugyanakkor kiválóan iskolázott hangú előadóra, a finom árnyalatokat is figyelemben tartó virtuóz megoldások mesterére lelt **Ella Smith** személyében.

Zelmira pokoli mesterét, akinek „macsósága” kiváltja a lány lázadását, **Szélpál Szilveszter** alakítja, akinek bariton hangja kezdetben sajnálkozásra késztetett bennünket ama sötétebb hangszínek miatt, amelyekhez a felvételek révén hozzászoktunk. Ám a biztos muzikalitással párosult markáns és határozott hangsúlyai, amelyeket sosem próbál felduzzasztani – ez a Haydn számára oly kedves zenei koherencia, amelyet a karmester egyfelől gondosan, másfelől természetesen állít helyre –, illetve Szélpál teljes alakítása csakis dicséretet érdemel. Egyetlen aprócska veszteség a trillák hiánya, amelyekkel Samuel Ramey oly nagylelkűen kényeztet bennünket a Dorati-felvételen. A képmutatásukat leleplező jelenet alkalmával Szélpál magas képességeihez méltó partnerre talál **Varga-Tóth Attilában**, aki

Uboldót, a Rinaldo megmentésére indított küldetés vezetőjét játssza: ez a fiatal tenor mindvégig teljesen elcsábított bennünket hangjának hajlékonyságával, kifejezőerejének tisztaságával és a karakter érzéseit közvetítő árnyalóképesével. Jelenléte kiváló, és valóban a legjobbra számíthatunk tőle ebben a repertoárban.

Mind a hosszát, mind az előadótól megkövetelt kifejezésbeli intenzitását figyelembe véve a legnehezebb férfiszerep kétségtelenül Rinaldo lovagé, aki – akárcsak Odüsszeusz Kirké oldalán – megfedkedezik arról, hogy kicsoda ő valójában. **Megyesi Zoltán** büszkén emelheti fel a fejét: csodálatra méltó feddhetetlenséggel állta ki a próbát. Hangszíne nem ejt rögvést rabul, de biztosan kezeli a birtokában lévő, általa behatóan ismert eszközöket, amelyeket olyan hajszálpontosan irányít, hogy hangterjedelme mindig tökéletes. A harmadik felvonásban nyújtott teljesítménye ebből a szempontból bámulatos, miközben előadásmódjával tiszteletben tartja a zeneszerző számára kiváltképpen kedves irányvonalat is.

A címszerepben **Vasizisza Berzsanszkaja** – akit az öt évvel ezelőtti Pesaróban alakított Sinaide karaktere számára kölcsönzött mély hangjai miatt Marilyn Horne örökösének tartanak – most szopránként mutatkozik be. Nyilván képes is rá, hiszen kivételes hangterjedelme révén tündöklő könnyedséggel mozoghat a felső regiszterben. De vajon lesz-e olyan kiváló, amilyennek mezzóként mutatkozott? Ezt majd az idő dönti el. A bemutatón ezek a különbségek föl se merültek, hiszen az énekesnő hangjának gazdagsága és mesteri technikája fölényesen diadalmaskodott a virtuozitás lehetséges buktatói felett. Egyetlen apró fenntartásunk, hogy a vokális nagyvonalúság kissé túlzottnak tűnt az első felvonásban, amikor Armida először aggódó szerelmesként jelent meg előttünk. Ez a túlzás ugyanakkor érthető: az énekesnő talán a karakter szörnyűségét akarta kifejezni velük, mintha külső megjelenése dacára ez az erő leplezné le természetének valódi mélységeit. A hatás mindenesetre oly rendkívüli volt, hogy Vasizisza Berzsanszkaja – egészen távol a róla kialakított kéngőzös csábító démon képétől – ezen az estén rendkívül finoman sminkelve olybá tűnt, mintha egyáltalán nem volna az, és meg is kapta az egyetlen „elszigetelt” tapsot, amellyel a közönség feltehetően Haydn kívánságának tett eleget, miszerint a zenei folytonosságot ne szakítsa félbe semmilyen, a torokból esetlegesen feltörő tetszésnyilvánítás.

Ezt a visszafogottságot ellensúlyozta a „magyar stílusú” hosszú tapsvihár, amely a közös eufória légkörében vég nélkül ünnepelte a művészeket!